

Dolgoročne spremembe okolja 2013

7. 5. 2013

Prešernova dvorana SAZU, Novi trg 4, 1000 Ljubljana

<http://iza2.zrc-sazu.si/sl/strani/dolgorocne-spremembe-okolja-2#v>

Tjaša Tolar

Pojav pomembnejših kulturnih rastlin na Slovenskem: pregled arheobotaničnih raziskav

Povzetek

Namen arheobotaničnih raziskav, tj. preučevanja makrorastlinskih ostankov z arheoloških najdišč, je odkriti najzgodnejše pojave in širjenje kulturnih rastlin na raziskovanem območju. Številna arheološka najdišča po Sloveniji so omogočila kar nekaj analiz makrorastlinskih ostankov, ki so ohranjeni bodisi v zoglelem ali v z vodo prepojenem stanju. Zelo pomemben del arheobotaničnih raziskav je metodologija pridobivanja tovrstnih ostankov. Ta se je v Sloveniji izpopolnila šele v zadnjem desetletju, zato so pretekli arheobotanični rezultati s slovenskih arheoloških najdišč razmeroma skromni. Vseeno, prispevek poiskusa izvleči kar največ iz dosedanjih arheobotaničnih raziskav gojenih - kulturnih rastlinskih vrst iz slovenskih arheoloških najdišč, predvsem o njihovem najzgodnejšem pojavu in širjenju, od neolitika (mlajše kamene dobe) oz. eneolitika (bakrene dobe) pa vse do srednjega veka.

Med pomembnejša arheobotanična najdišča v Sloveniji sodijo: bakrenodobna najdišča (Ajdovska jama, kolišča z Ljubljanskega barja), bronastodobna naselja (npr. Orehova vas, Grosuplje-Ob železnici, Ljubljana-Tribuna), starejšeželeznodobna naselja (npr. Gradec nad Mihovim, Cvinger nad Koriti, Cvinger pri Meniški vasi, Gradec pri Vinkovem vrhu, Ljubljana-Tribuna), mlajšeželeznodobno naselje na Štanjelu in rimskodobna ter poznoantična najdišča (npr. Vrhnika-Kočevarjev vrt, Ljubljana-Tribuna, Rabelčja vas pri Ptujju, Školarice, Cerknica-Svinja gorica, Sv. Ana nad Vrhpečjo). Iz srednjeveških najdišč v Sloveniji je, z izjemo skromnih arheobotaničnih najdb z Malega gradu v Kamniku in Gorici pri Turnišču, kjer so bila evidentirana zgolj posamična zoglenela zrna različnih kulturnih rastlin, izjemno malo arheobotaničnih rezultatov.

Med najzgodnejše kulturne rastline na Slovenskem sodijo: ječmen, enozrna pšenica, dvozna pšenica, lan, mak, grah in ogrščica. Kasneje, v pozni bronasti dobi, se jim pridružijo: proso, leča, grašica, pira in pšenica z nepriraslimi plevami (*Triticum durum / turgidum / aestivum*) ter v starejši železni dobi še: bob, grahor, nav. pšenica, rž in oves. V rimskem obdobju se na Slovenskem prostoru, poleg prej naštetih žitaric in stročnic, v prehrani ljudi prvič pojavijo tudi sadne grmovne / drevesne vrste iz Sredozemlja, kot npr. vinska trta, oljka, smokvovec (fige), datljevec (dateljni), breskev, buča - *Lagenaria*, najverjetneje pa tudi že konoplja. Najkasneje se kulturnim rastlinam pridruži ajda, ki postane v poznem srednjem veku ena najpomembnejših poljščin na Slovenskem.